

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА ПРОЦЕСИ СУЧАСНИХ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Луцишин Г.І.

*кандидат політичних наук, доцент кафедри політології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Сучасні інформаційні технології значною мірою визначають характер взаємовідносин суспільства і ЗМІ, рівень свободи ЗМІ, влади та держави, а також визначають і характер міжнародних взаємин як в державі, так і на міжнародному рівні. Міжнародні інститути, наголошуючи на вирішальній ролі ЗМІ у розвитку демократії, інститутів громадянського суспільства, дотриманні прав людини, у своїх документах часто звертають увагу на обов'язки журналістів у дотриманні принципів толерантності. ЗМІ оперують низкою можливостей, щоб сприяти розв'язанню міжнародних і етнічних конфліктів відповідно до міжнародних норм. Не менш важливим залишається формування засобами масової інформації культури міжнародних відносин та формування національної свідомості.

Останнім часом ми зустрічаємо багато різної інформації в українських ЗМІ про діяльність окремих етнічних груп, аналіз їх політичної та економічної активності, участь у міжнародних процесах через міжнародні організації. Аналізуючи інформацію з вказаної проблематики, можна переконатись, що в одних випадках мас-медіа виконують націоконсолідуєчу функцію, об'єднуючи громадськість навколо важливих проблем, а в інших ситуаціях – виключно деконсолідуєчу функцію, коли інформаційні повідомлення посилюють міжнародне протистояння. Варто наголосити, що відбувається інформаційний вплив на окремі сегменти національної свідомості, зокрема, дуже мало інформації, яка б зміцнювала демократичну складову процесу національної консолідації. Російські ЗМІ посилюють етатистські та авторитарні аспекти у свідомості українців, зокрема, не можна не зауважити і про роль російської мови та православ'я, які використовує Росія як потужні інструменти гальмування у розвитку української державності.

Слід наголосити, що розвиток нації є комплексним та тривалим процесом, який охоплює усі сфери як суспільної, так і політичної

діяльності. На розвиток політичної нації впливають різні фактори, зокрема, рівень національної консолідації суспільства, мовна політика, інформаційна політика, соціальна та етнічна структура суспільства, національна ідентичність, політична культура. Разом з тим значний вплив має і характер міжетнічних відносин, відносини між етносуб'єктами (титульна нація – національні меншини – корінні народи), а також відносини всередині окремого етносу, що відображають соціально-історичні та політико-економічні умови життя даного етносу, його етнічний статус, норми, традиції, пріоритети та цінності. Звісно, що на усі ці процеси значною мірою впливає інформаційна політика.

Окрім внутрішньополітичних чинників, значний вплив на національну консолідацію України на сьогодні мають і зовнішньополітичні чинники. Зовнішньополітичні чинники ми розглянемо через вплив таких факторів як діяльність міжнародних організацій, вплив етнічної батьківщини відповідної національної меншини, а також вплив євроінтеграційних процесів на міжнаціональні та націоконсолідуючі процеси. Питання міжнаціональних відносин активно розглядається в країнах європейського регіону, що пов'язано насамперед з процесами європейської інтеграції, найважливішим з яких є розширення Європейського Союзу. Сьогодні можна спостерігати певні неузгодженості щодо міжнаціональних питань, зокрема, факти свідчать, що найчастіше це питання пов'язані із окремими історичними подіями (перепоховання жертв війни та політичних репресій, встановлення пам'ятних знаків тощо), аналіз ситуації щодо дотримання міжнародних норм захисту прав національних меншин, мовне питання, яке на сьогодні чи не найбільше обговорюється та ін. Сучасні європейські держави не можуть ігнорувати міжнародні норми захисту прав національних меншин, які сформульовані в документах ООН, ОБСЄ, ЄС, РС. Однак можна стверджувати, що історичні протистояння, свого часу не розв'язані між окремими державами природнім шляхом, або «заморожені» тоталітарним режимом, виявилися ще остаточно неподоланими. Зокрема, мова йде про українсько-польські, українсько-російські, українсько-румунські відносини.

Мас-медіа демонструють, що зовнішньополітичні впливи інших держав в Україні залишаються доволі помітними. Національні меншини часто використовують як інструмент забезпечення власного інформаційного, культурного та політичного домінування в окремому регіоні, що, звісно, впливає на міждержавні відносини. Наприклад, Угорщина і Словаччина підтримують вже тривалий час рух русинства в Україні, що

активно висвітлюється у ЗМІ цих держав. Влада Угорщини для розв'язання цієї проблеми пропонує утворити в Закарпатті угорську автономію в межах території Ужгородського, Мукачівського, Виноградівського та Берегівського районів. Конфліктним питанням залишається ситуація в Чернівецькій області з огляду на вимогу певних політичних сил про перегляд кордонів між Україною та іншими державами, які межують з Чернівецькою областю. Так, за результатами проведеного в області соціологічного дослідження у 2002–2003 роках, кількість респондентів, які висловлюються за зміну кордонів, зростає 2003 року вдвічі (2002 р. – 8,4%, 2003 р. – 17,0%) . У “Стратегії національної безпеки Румунії” зазначається, що в галузі зовнішньої політики вона підтримуватиме румунські громади за кордоном для збереження їх національної, культурної та духовної ідентичності й відстоювання їх права на румунську самоідентифікацію. Також реалізуються програми фінансової підтримки румунської діаспори, румунська сторона заохочує мешканців Буковини наданням румунського громадянства. В законодавстві Румунії у статті 37 її закону про громадянство, яка передбачає біпатрид, вказується, що іноземні громадяни й особи без громадянства, котрих було позбавлено румунського громадянства до 22 грудня 1989 року з різних, незалежних від них причин, а також їхні нащадки, мають право на повернення громадянства Румунії. По суті, йдеться про те, що отримати румунське громадянство мають право всі жителі Чернівецької області, чії батьки чи предки до 28 червня 1940 року мали паспорт громадянина Румунії. Таким чином, тисячі жителів Чернівецької області одержали свій пропуск до шенгенської зони – ним став паспорт сусідньої Румунії. Це, звісно, сприяє зміцненню політичного впливу Румунії у регіонах, що раніше входили до її складу.

Для Росії питання “захисту співвітчизників” залишається одним з вразливих і одночасно одним із ключових чинників політики стосовно країн СНД. У «Федеральній программе по поддержке соотечественников за рубежом» йдеться про те, що Росія, у разі ущемлення прав співвітчизників, має намір використовувати всі міжнародно визнані заходи для їх захисту.

Практика показує, що міжнародні організації, зокрема, ОБСЕ, ПРООН, Агентство США з міжнародного розвитку, Світовий банк та ін., підтримуючи різні національні проекти в Україні, позитивно впливають на подолання “дефіциту національної солідарності” в

українському суспільстві, сприяють національній консолідації суспільства через реалізацію соціальних проєктів, спрямованих на укріплення соціальної та міжнаціональної злагоди в суспільстві.

Аналіз українських ЗМІ показує, що поява провокаційних матеріалів на етнічні теми часто пов'язана із позицією окремих політичних сил, які експлуатують у своїй політичній боротьбі національний чинник. Відомо, що етнічні проблеми часто виникають на тлі складних історичних подій, етнічних стереотипів та упередженого ставлення. Етнічні проблеми є складними та дискусійними, немає єдиної та універсальної моделі їх вирішення, і тому не може бути простих та швидких рішень, до яких часто закликають ЗМІ.